

Kállai András a Velencei Biennálén

Beszélgetés a fiatal szobrászművésszel

Múlt év november 21-éig egy erdőkertesi fiatal művész, Kállai András munkája is szerepelt az 52. Velencei Biennálén. A nyolc országból kiválasztott alkotók művei a Roma Pávilonban az „Elveszett Paradicsom” gyűjtőcímet kapták. Ezen a nemzetközi tárlaton most első alkalommal vettek részt roma származású művészek. Az Új Művészet folyóirat augusztusi száma is foglalkozott a rangos nemzetközi tárlattal, s közölte Kállai András „Dagadt Barbie” című szobrának fotóját is. „Junghaus Tímea kurátor a mindenütt kisebbségben élő, de egymástól rendkívül eltérő társadalmi-kulturális hatásoknak kitett művészek közül válogatott. Vállalkozásának aktualitását fokozza, hogy a naiv festőket és faragókat szerte Európában felváltani látszik a művészeti főiskolákat végzett, magukat tudatosan roma művészként azonosító alkotók nemzedéke.” – írta Pataki Gábor a Biennáléről szóló cikkében. A fiatal művésszel otthonában beszélgettem.

– Kora tavasszal megtudtam a bátyádtól, hogy valószínűleg kijutsz a Velencei Biennáléra, a nyár elején aztán hallottuk a hírt, hogy néhány társaddal valóban ott leszték kiállítóként. Hogyan kezdődött?

– A bátyám nagyon nagy hatással volt rám. Ő festő, már gyermekkorra óta fest, és teljesen reneszánsz szemléletű volt. Afféle „reneszánsz műhely” játszottunk, ahol kilenc-tíz éves fiúként én festéktörő voltam, meg modell. Tíz évesen már én is elkezdtem rajzolni, bizonyára ennek a hatására. Tizenkét évesen aztán megnyertem egy megyei képzőművészeti versenyt: a kiírt rajzversenynek ugyanis volt plasztikai része is, amiben a szobrommal lettem első. Innentől kezdve egyenes volt az út. Ezt akkor mi halálkomolyan vettük, azt hittük, hogy nagy mesterek vagyunk, leszünk. Reneszánsz szemlélettel éltünk, ilyen idealisztikus elképzelésünk volt. Tizenkét éves koromtól tudatosan készültem rá, hogy elvégzem az egyetemem.

– Mit jelent a tudatos készülés, az hogy olvastál, szakembertől kértél segítséget, miben nyilvánult meg ez a tudatosság?

– Magyar János, az akkori rajztanárom, csak egy évig – hatodikos koromban – tudott velem foglalkozni, mert elkerült az iskolából. Sokat segített, ő nevezett be arra a bizonyos versenyre is. Tőle szerettem meg az alapokat és az agyagozást is tőle tanultam meg.

A tudatosság elsősorban azt jelentette, hogy nem hagyom magam, mert sajnos, akiktől vártam volna a segítséget, a támogatást, azok azt mondták: ne menjek középiskolába, csak szakiskolába. Az elhatározás azonban erős volt bennem. A bátyám, és főleg édesanyám nagyon sokat segítettek.

– Hol jártál középiskolába?

– Régen Bokányi Dezsőnek hívták, de most Építőipari és Díszítőművészeti Szakképző Iskola. Ez olyasmi, mint a kisképző. Kőszobrász szakon vettek

fel oda. Előbb ezt végeztem el, majd utána egy évet festő szakon is kijártam. Aztán felvettek a Képzőművészeti Egyetemre.

– Egyenesen? Elsőre?

– Másodjára, de azt gondolom, hogy nem is baj. Rengeteget tanultam, amíg a második felvételre készültem. Nem jártam rajziskolába – anyagilag sem engedhettem meg – s magamtól akartam eljutni odáig... Őszinte alkotást akartam, nem azt, hogy pusztán szakmailag helytálló munkáim legyenek. Azt tudtam, hogy az egyetemen majd megtanulom még jobban a technikát. Valami egyedit akartam.

– Ha jól értem, nem akartad irányított módon megszerezni a szakma alapjait.

– Valóban nem. És nagyon jól döntöttem. Azt gondolom, mert meghatározó volt az az év. Ekkor kaptam segítséget, az erdőkertesi művelődési ház pincéjében egy kis teremben gyakorolhattam. Akkoriban szükségem is volt erre... A háromházi kerámiagyárnál van egy üzem, ott olcsón hozzá lehetett jutni agyaghoz, abból kezdtem el mintázni. A középiskolában már megtanultam az alapokat, azt

hogy miként építem föl a vázat, de rajzolni és mintázni is. Csakhogy én nem egyszerűen egy aktot, vagy portrét akartam mintázni, mert akinek van egy kis manuális készsége, az ezt ügyesen megoldja. Intuitív módon akartam alkotni. Akár felrúgni a szabályokat. Azt hogy hatszor kell beleférti a fejnek a testbe, meg ilyesmi: ami felépíti a szakmánkat – ezeket akartam felrúgni.

Ez végül sikeresnek bizonyult. Az itt elkészült szobraimat bemutattam Horváth Istvánnak. Ő nagyon segítőkész volt, nagyon jó ember és művésznek is kiváló. Neki mutattam meg a szobraimat. Félve. Úgy voltam vele: lesz, ami lesz, de neki tetszettek a munkáim. Tanácsokat adott, hogy milyen anyagból kéne megvalósítani, hogy hogyan kéne tálalni az elképzeléseimet, milyen koncepcióit kellene hozzájuk írni. Beszélgetéseink során a felvételeire is felkészített. Mert az nem mindegy ám, hogy odaviszem a jó munkákat. Ha nem tudok meggyőző lenni, akkor az kevés.

– *A második felvételdről beszélj nekiünk! Milyen feladatok voltak?*

– A felvételi három fordulóból állt. Beadtuk az otthon készült munkákat, a mappát is a rajzokkal. Ez úgy történt, hogy az egyetemen reggel mindezt beadtuk és délután érte mentünk, addig meg rágtuk a körmünket... A felvételi bizottság először mindent végig nézett, s utána eldöntötte, hogy kit hív be a következő fordulóra. A második fordulóban portrék mintázása, aktrajz és kreatív feladatok megoldása várt ránk. Három napon át. Ezt követte az elbeszélgetés. Erre Horváth István sok-sok jó tanáccsal látott el. Elmondta, hogyan zajlik mindez, mert én erről semmit sem tudtam. Az iskolában erre nem készítettek föl. Tőle tudtam meg azt is, hogy mit jelent, milyenek lehetnek a kreatív feladatok. Bajban is lehettem volna, de jól sült ki.

– *Mik voltak ezek?*

– Szabad asszociációk. Három téma volt, egyik a ritmusossággal, ritmustalansággal függött össze. A másik a drámaiság, a harmadik pedig az egység volt. Ezeket kellett három dimenzióban valahogy megoldani. Elég nehéz volt: bármilyen anyagot fel lehetett használni. Mint kiderült inkább azt szeretik, ami ötletes és összetett.

– *Régen egy szobor egyféle, egyenemű anyagból készülhetett. Ma hogy van ez?*

– Szerintem nem jó az, ha szemellenzőket viselünk, határokat szabunk magunknak. A kortárs művészet bármely más ágában már átlépték ezeket. Látjuk a színházművészetet, a filmművészetet, táncművészetet, irodalmat és sorolhatnám a többit is, már mind forradalmasították. A szabályok azért vannak, hogy az ember áthágja, átlépjen rajtuk. Sajnos a képzőművészetben ez még nagyon nehezen működik. Ez azért van, mert igazából még csak 17 éve volt a rendszerváltás, s a képzőművészetben ez

eléggé meghatározó volt. Addig nagyon kemény keretekben belül lehetett csak mozogni. Úgy ideológiai, mind az anyag, mind egyéb dolgok tekintetében. Külföldön már régen működtek a kortárs modern, az avantgarde, neoavantgarde mozgalmak, amíg nálunk nagyon nehezen lehetett újat vagy az újhoz közelit létrehozni. *Somogyi József*nek például sikerült. Ő volt az egyik legjobb mesterem az egyetemen.

Azt gondolom, hogy a téma a lényeg, meg az, hogy mit akarunk kifejezni, az eszköz viszont már alárendelt. Ne az legyen, hogy „bronzban gondolkodom”, hanem hogy van egy témám, és azt miből valósítsam meg. Ettől kezdve tehát lehet akár fa, lehet műanyag, lehet videomunka, lehet installáció. Azt gondolom, hogy ezek jó dolgok, csak ésszel kell hozzányúlni mindegyikhez. Ne a korcsosult irányzatok, illetve a divat s az üzleti érdekek érvényesüljenek. Kőkeményen meg kellett mintázni a portrét, kőkeményen meg kellett rajzolni egy aktot. A szakmai alapoknak bizonyos szinten birtokában kell lenni. Meg kell tanulni a szakmát ahhoz, hogy aztán elfelejtsük. Ha a téma azt kívánja, akkor bizony el kell felejteni. Az absztrahálás, néha kötelező, néha szükségesség. Mindent a cél érdekében!

– *Hogy kerültél ki a Velencei Biennáléra?*

– Az egyetem mellett volt egy meghatározó szabadiskola az életemben. Akkor Romaversitas Láthatatlan Kollégiumnak, most Romaversitas Alapítványnak nevezik. Ennek a szervezetnek egyik célja, hogy a hátrányos helyzetű roma fiatalokat támogassa, s a saját szakmájukon belül tutorokat biztosítanak nekik, hogy a lehető legprofibb tanároktól kapják meg a megfelelő oktatást. Számomra ez meghatározó volt. Megerősítette nemcsak a roma, de az emberi identitásomat is. Ennek igazgatója akkor *Daróczy Ágnes* volt, és *Havas Gábor* szociológus. Csináltunk jó néhány kiállítást, és már ott felfigyeltek ránk. Van egy beás származású képzőművész, *Raatzsch Jenő* André. Szobrászként – tudomásom szerint – romák csak mi ketten végeztünk eddig, mi ketten jártunk a Romaversitasba. Oda járt *Balogh Tibor* grafikus is, aki szintén kikerült a Biennáléra egy installációval. *Junghaus Tímea*, roma származású művészettörténész volt a főkurátora az első Roma Pavilonnak. Meghívtak egy bemutatóra, ami Budapesten volt. Továbbjutottam. A második megmérettetés már Velence volt, és bekerültem. Nagyon neves művészettörténészek és más nemzetközi kurátorok is részt vettek a zsűriben.

A Romaversitas Láthatatlan Kollégium Magyarország legnagyobb, nem állami finanszírozású ösztöndíjas programja. A Roma Polgárjogi Alapítvány égisze alatt 1996-ban jött létre, célja a felsőoktatásban tanuló roma fiatalok esélyegyenlőségének megteremtése, tehetséggondozása, anyagi és szellemi támogatása, hogy a bekerült fiatalok választott hivatásukat magas szinten művelő szakemberekké váljanak. Fontos alapelvük, hogy elősegítsék a roma identitás vállalására kész, a romák sorsáért és jövőjéért felelősséget érző értelmiség, a roma középosztály kialakulását.

– Mit jelképez a „Dagadt Barbie”?

– A szobrom a tizenötézer évvel ezelőtti Vénusz-ábrázolás és a Barbie összevetése. A termékenység jelképe és a terméketlenségé. A Barbie, amiben megláttam a XXI. századi, a „globális Vénuszt”, a terméketlenség Vénuszát. Női kép, amivel a gyerekekünk játszik, leképezi, és talán még az anyját is összeveti vele... Ez a szobor ennek a két ideának a találkozása.

– Arról tudsz valamit, hogy miért lett az idén ez a Roma Pavilon?

– Most van az Európai Unióban a Roma Évtized program. Most jött össze az a fiatal gárda, akik kezdték ezt komolyan venni és nemzetközi szinten akarták bemutatni, hogy létezik kortárs roma művészet. Amúgy a világ összes országa pályázik rá, hogy a Biennáléra bekerüljön, de erős szakmai bizottságok döntenek el, hogy melyik ország képviselheti magát.

Magyar alkotó például 1993 óta nem kapott meghívást a központi kiállításba, csak a nemzeti pavilonban jelenik meg a kortárs magyar képzőművészet. Furcsa, hogy egy ilyen jelentős világeseményről például az Új Művészet mindössze tizenöt sorban ír... De azért nagyon örülök, hogy az elsők között vagyok, akik részt vehettek a Velencei Biennále Roma Pavilonjának kiállításán.

– Időközben elmentél Angliába is. Mi volt a szándékod? Milyen tervekkel indultál útnak?

– A barátnőm – ma már a menyasszonyom – angoltanár, és ő már volt kint még a csatlakozás előtt két és fél évig. Aztán az egyetem elvégzése után együtt is kimentünk. Körül akartunk nézni egy kicsit a világban, látni s tapasztalni, kint hogy működnek a művészeti dolgok. Azután Londonban

maradtunk, mert legalább ő jól beszél angolul... Nekem nincs baráti kapcsolat. Nehéz, de újra fel kell építeni mindent... Ezért mentünk ki, s kint is szándékoztunk maradni még egy ideig. Ott akarok egy kiállítást, önállót, de most azon is dolgozom, hogy Magyarországon, Budapesten is legyen önálló kiállításom.

– Történt-e még valami említésre érdemes a közelmúltban?

– Tavaly ősszel meghívtak egy csoportos kiállításra. Október 11-én nyílt Budapesten az *Octogon Art Galériában*. November közepéig volt látható. Ez azért jó, mert az Octogon új galéria, mégis van olyan bátor, hogy bemutatja a kortárs, a frissen végzett fiatal alkotók munkáit. Akikkel kiállítottam, azokkal szinte együtt végeztünk az egyetemen.

– Mi az, amit még elmondanál magadról, amit szeretnél, hogy az emberek tudjanak rólad?

– Az fontos, hogy az anyukám hármunkat egyedül nevelt fel, tisztességgel, szegénységben, de erősítve bennünket. Nem akkor kell az emberrel foglalkozni, amikor híres, hanem ha van valami célja, abban kell segíteni.

Nekem sokat jelentett: nyolcadikos voltam, amikor 1996-ban Horváth Pisti szobrát avatták az iskolában. Az osztályfőnököm, *Dicső Eleonóra*, akkor azt mondta, hogy egyszer a te szobrod is itt lesz. Tudod, ez nekem mekkora dolog volt? Ez engem akkor nagyon megerősített.

A képzőművészet, a művészet az életem. Nem hobbi. Nem is tudom az életemet elképzelni nélküle. Folytatni fogom!

Pallag Katalin

Búcsú dr. Bódi Zsuzsától

Január 9-én kísérték végső útjára a december 18-án, súlyos betegségben elhunyt dr. Bódi Zsuzsa jogászt, néprajzost, művelődésszervezőt, a Magyar Művelődési Intézet munkatársát.

Dr. Bódi Zsuzsa 1993-ban az egyik megalapítója volt a Magyar Művelődési Intézet új Nemzetiségi Osztályának. Ekkor már két évtizede dolgozott a cigányok életkörülményeinek javításáért, kulturális hagyományaik megőrzéséért. Hosszú évekig volt Pest megye cigány koordinációs bizottságának titkára. Számos egykori telep felszámolása fűződik nevéhez, mint ahogy ezek köszönhetik neki lakásépítésüket, vásárlásukat. Jogász-diplomája után néprajz szakot végzett, a Pest Megyei Múzeum munkatársaként szervezett rangos tárlatokat, többek között a „Gyermekélet

a századfordulón” kiállításokat. A Magyar Néprajzi Társaság Cigány tagozatának titkára, a Cigány Népművészek Országos Egyesületének alapítója volt. Hiánypótló fontosságú sorozatot indított el Cigány Néprajzi Tanulmányok címmel, amelyből 13 kötetet szerkesztett, és részint maga is írt. Nevéhez fűződik a Roma Hírlevél működtetése, amelyből a cigánysággal kapcsolatos legfrissebb kiadványokról értesülhettünk, a Romaart honlap készítése, de a könyveket, nyelvemlékeket felvonultató kiállítások rendezése és a cigányok több évszázados Kárpát-medencei jelenlétét metszeteken bemutató kiállítások szervezése is.

A Barátság egyik lelkiismeretes, nagy tudású és igen tisztelt szerzőjét is gyászolja.